

OĞUZ ATAY
Bir Bilim Adamının Romanı
Mustafa İnan

Bilgi Yayınları, 1975 (1 baskı)

İletişim Yayınları 57 • Oğuz Atay Bütün Eserleri Dizisi 5

ISBN-13: 978-975-470-067-1

© 1987 İletişim Yayıncılık A. Ş. / 1. BASIM

1-53. BASKI 1987-2017, İstanbul

54. BASKI 2018, İstanbul

55. BASKI 2018, İstanbul

56. BASKI 2018, İstanbul

57. BASKI 2018, İstanbul

KAPAK Ümit Kıvanç

KAPAK FOTOĞRAFI Ara Güler

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Serap Yeğen

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Deve Kaldırım Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

OĞUZ ATAY

Bir Bilim Adamının Romanı

Mustafa İnan

CAHİT ARF'IN ÖNSÖZÜ VE
HÜSEYİN İNAN'IN SONSÖZÜYLE

İçindekiler

Önsöz / Cahit Arf	7
Birinci Bölüm	9
1. Bilim Hizmet Ödülü	11
2. İlk Yıllar	22
3. Öğrencilikle Birlikte Öğreticilik	36
4. Herkesin Dostu	50
5. Sözünün Eri	58
6. Bilimin Hizmetinde	66
7. Hayal ve Gerçek	80
8. Doğu ve Batı	89
9. Öğrencilerin Son Yılları	96
İkinci Bölüm	105
10. Genç Öğretmenin Sevgisi	107
11. Zor Yıllar	121
12. Yorgun Adam	140
13. Teori ve Pratik	152
14. Her Şeyle Uğraşan Adam	163
15. Fotoelastisite	189

16. Meşhur Mukavemetçi	203
17. İlim ve İdare	220
18. Bir Profesörün Ölümü	236
19. Sonuç	258
Sonsöz / Hüseyin İnân	271
Albüm	277

ÖNSÖZ

Mustafa Inan en beğendiğim, güvendiğim ve sevdiğim arkadaşım. 1967 yazında öldü. O'nun ardından çok saydığım bir fizikçimiz olan Cavit Erginsoy genç denebilecek bir yaşta öldü. O sıralarda Kazancakis'in *Zorba*'sında anlattığı ve bir bakıma ölenle ölünmez deyimimizle özetlenebilecek bir kişilik kavramının etkisi altındaydım ve kendimi o kişiliğe göre programlamaya çalışıyordum. Bu ölümler gerek bende, gerekse içinde bulunduğum çevrede derin acılar yarattı. Bu acıları sözünü ettiğim kendi kendimi programlama çabaları ile bağdaştırmaya uğraştığım sırada, hatırladığıma göre Erdal İnönü'nün, Mustafa Inan ve Cavit Erginsoy'un yaşam öykülerini TÜBİTAK'ın desteği ile romanlaştırarak yayınlama önerisi ile karşılaştım. Bu öneriye sözünü ettiğim programlanma çerçevesinde şu görüşle katıldım:

Benimsediğim temel bir doğal yasaya göre, doğadaki bireyler karşılıklı etkileşmelerinde kendi iç örgütlenmelerini korumak yönünde güçlü bir direniş içindedirler. Bu arada insanlar da bu direniş ögesi ile mutluluklarını sınırsızlık, ölümsüzlük duygularında ararlar. Maddesel anlamda ölümsüz olabileceklerine kendilerini inandıramadıkları için de kimileri çocuklarına kendilerinin devamı gözü ile bakmak, kimileri de toplumda bırakacaklarını umdukları anılarla bir ölümsüzlük ve mutluluk duygusuna bir bakıma

erişebilirler. Gerek Mustafa İnan'ın, gerekse Cavit Erginsoy'un yaşamları sırasında bu ikinci tür mutluluklara erişebildiklerini sanıyorum. Diğer taraftan toplumlarda gerek maddesel gerekse yukarda sözünü ettiğim anlamdaki mutlulukların yaygınlaşmasında, bırakacakları *anılar umudu ile mutlu olabilen bilim adamlarının* temel katkıları aşikârdır kanısındayım. Buna göre böyle kişilerin iç mücadelelerinin yayınlanması o umutların boşa çıkmayacağını göstermek ve bir sonraki nesillere o iç mücadelenin neler olabileceklerine örnek vermek bakımından çok yararlı olabileceği görüşündeydim. Köşe dönme hissinin çok yaygın olduğu bu günlerde daha da ısrarla aynı görüşteyim.

Toplumumuzun bilimsel düzeyini yükseltmek ve gelecek nesillere de mutluluklarını bilimsel anılar bırakmakta arayan insanlarımızın çoğalmasını sağlamak, TÜBİTAK'ın başlıca yasal görevi idi. O zamanki TÜBİTAK bilim kurulu Erdal İnönü'nün bu önerisini benimsedi.

Ancak aradan yıllar geçtiği halde anlatmaya çalıştığım bu hususları bir yaşam romanında canlandıracak bir yazar bulunamadı. Bu işi üstlenecek yazarın bilimsel coşku hakkında en azından bir sezgiye sahip olması gerekiyordu. Nihayet Mustafa İnan'ın bir öğrencisi olan ve dolayısı ile Mustafa İnan'ın bilim sahasında bir eğitimden geçmiş olan Oğuz Atay, bu işi kabulendi. Kendisine toplum koşullarımızın, Mustafa İnan'ın iç örgütüne yansımalarının oluşturduğu gerilimleri çoğu kez yenmekle beraber, bazen de doğal olarak yenik düşebildiğini ve duyduğunu sandığım mutluluk ve acılarını anladığım ve becerebildiğim kadarı ile ilettim.

Mustafa İnan'ın doğuştan olacak doğrudan doğruya algılanamayan şeyleri sezebilme hususunda olağanüstü bir hafızası vardı. Bunların ötesinde de mükemmel bir insandı. Oğuz Atay, Mustafa İnan'ı başkalarından da dinledi ve sonuç, bu elinizdeki yaşam öyküsü oldu. Şunu da itiraf etmeliyim ki, bu sonucun düşlediğim sonuca tam tamına uyduğunu sanmıyorum. Ama ne yapalım ki hayallerimiz hiçbir zaman tam olarak gerçekleşmiyor. Yine ne yapalım ki, *Tutunamayanlar'*ın yazarı da hepimiz gibi yukarda sözünü ettiğim mutluluklara erişebilen bir insan olarak, toplum koşullarına arada bir yenik düşmüş olacaktır. O'nu bunun için çok sevdim.

CAHİT ARF

Birinci Bölüm

1

Bilim Hizmet Ödülü

Orta boylu, esmer ve ürkek bakışlı genç bir adam, üniversitenin büyük kapısı önünde durdu; ilkyazın sıcak günlerinden biriydi. Yakasını gevşeten bu kılıksız gencin, büyük kapının gerisindeki serinliğe sığınmak istediğini sezen ve çattık kaşlarıyla koyu renk elbisesinden görevli olduğu anlaşılan biri yolu kapadı: “Nereye hemşerim?” ‘Nereden hemşeri oluyoruz?’ diye düşündü esmer genç. ‘Hemşeri olsak yolu mu keser miydin?’ “Fen Fakültesi,” dedi; sonra, sanki hangi şehirde olduğunu unutmuş gibi, “Ankara Fen Fakültesi,” diye tekrarladı. “Evet burası, ne olmuş?” Delikanlı buruşuk yakasını ceketinin içine soktu: Giriş sınavı gibi bir söz mırıldandı, başını kaldırıp baktı. Kapıyı tutan koyu renkli engel, yetkili kolunu yana uzattı: Orada, küçük demir kapı. Ve hemen genç adamı unuttu.

Listelerin başı kalabalıktı, karanlık koridorda hafifçe itişen insanların arasına karışmak istemedi; biraz yürüdü, bir köşeyi döndü, yaylı bir kapıyı itip geçti omzuyla, gürültüden ve kazanılan puanlar üzerine yürütülen tahminlerden, sayılardan ve virgüllerden uzaklaştı. Koridorların bittiği bir yer-

de, güneş gören camlı bir çıkıntıda, tütünleri hep ceketinin dibine dökülen ucuz sigarasını içti. Sonra yeni bir koridor buldu aynı sessizlikte. Bir süre sonra da geri dönmek istediği zaman yolunu bulamadı. Gene kaybolduk diye öfkelen-di: “Ne olacak taşralıyız işte. Büyük kapıdaki ‘hemşerim’ bi-le gözlerimden anladı bunu.” Kapılardaki yazılara baktı: sa-rı madenler üzerinde profesörler. Çok uzak ve düşünülmesi zor bir gelecek. Henüz kapalı kapıları vuracak kadar cesaret-li değildi. Yürüdü geçti. Sonunda camlı ve aydınlık bir kapı; sıcağ güneşin altında buldu gene kendini. Koca binanın çev-resini dolaşıp küçük demir kapıyı arayacaktı yeniden. “Vir-güllü puvanların peşinden ayrılmamalı: üç yüz elliyi geçtik mi ne?” Yakında bir bina daha vardı. Kapısı kalabalık. Çok sayıda yetkili. Puvan derdinden uzak oldukları yüzlerinden belli kimseler giriyorlar içeri. İnsanlar kapılardan taşıyor. “Kalabalık görünce kılığın düzgünse yaklaşıacaksın, içeri gi-rebilirsin.” İlk engeli aştı kalabalıktan yararlanarak. Başını uzattı, içeri bakmaya çalıştı. “Ne oluyor orada?” Orta boylu, gözlüklü, yaşlıca bir adamı yana itti galiba. Kibar bir adam olmalı ki, kendisine omuz vurulmamış da sanki bir soru so-rulmuş gibi açıkladı: “Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu’nun ödülleri dağıtılıyor.” Delikanlı duyduğu sestən yana çevirdi başını.

“Bu sözlerimden bir şey anlamadınız galiba.” Anlamadık. Başını salladı. “Tören yapılıyor.” O kadarını anladık. Gözle-rini yere dikti, tören için parlatılmış döşemenin üstünde es-ki ve tozlu ayakkabılarını gördü. Orta yaşlı adam güldü: “Za-rar yok; ceket ve kravat yeter.” Sonra hemen sözü değiştir-di: “Ama tören için gelmedin buraya, değil mi?” Genç adam başını kaldırdı: koyu renk giyinmiş olmakla birlikte bu ih-tiyar, bir yetkiliye hiç benzemiyordu; gene de “Giriş imti-hanı,” dedi, sustu. “Sonuçları öğrendin mi?” Delikanlı eliy-le bir hareket yaptı; bilim koridorlarında nasıl kaybolduğu-

nu anlatacaktı galiba. Sonra vazgeçti, başını salladı: “Ne yapacağıma karar vermedim daha.” Orta yaşlı adam gülümse-di: “Belki de memleketinde bir dükkân filan açmayı düşünü-yorsun.” Hayır canım, öyle değildi: yani demek istiyordu ki, hangi fakülteye girmeli? Hangisi daha iyi? Gözlüklü adam güldü. “Yani hangisi daha kazançlı? Öyle mi? Bence bu dük-kân fikri...” Sözlerine devam edemedi; genç adamla ve kala-balığın bir kısmıyla birlikte koyu renk görevliler tarafından biraz kenara itildi. Kapıdaki kalabalık dalgalandı; ceketinin yakasını düzeltirken, “Cumhurbaşkanı geliyor,” diye mırıl-dandı orta yaşlı adam; “bilim ödülleri dağıtacak.” Kaşları-nı çatı: “Ne zaman bilim desem, bu sözü hiç duymamış gi-bi bakıyorsun bana.” Kapının önündeki sıkışıklık yüzünden çabuk samimî olmuşlardı galiba: birbirlerine bakıp güldüler. Yaşlıca adam, “Ama görüyorsun bilim, büyük insanları bile ayağına getiriyor.”

Delikanlı ilk olarak biraz cesaretle konuştu: “Siz de bu Bi-lim’in içindesiniz galiba.” “Olabilir,” dedi orta yaşlı adam; “üstelik gözlüklerim de var, sanki törene çağırılmışım gibi koyu renk de giyinmişim. Ne dersin, dört yüz puvanı filan geçersen, bu asık suratlı bilim ailesine sen de katılmak ister misin?” Genç adam küçük kasabasını, kerpiç evini, çevresi-ni, yaşadığı bölgeyi ve bütün kültürünü bir anda açığa vuran bir sesle, “Böyle şeyleri biz nerden bilek?” dedi. “Tamam!” diye atıldı gözlüklü ‘bilim’ adamı; “Mustafa İnan da tıpkı bu sesle, bu şiveyle konuşurdu; ama bundan utanırmış gibi gö-rünmezdi.” Esmer delikanlı şivesinden utandığını gizlemek için elini yüzüne götürdü, alnını kaplayan sık saçlarını ka-rıştırdı: “Kim bu Mustafa İnan?”

‘Bilim adamı’ ciddileşti: “Bugün bilim ödülü alacak işte.” Mustafa İnan’ın hemşerisi olduğunu yeni öğrenen genç bi-raz heyecanlanmıştı: “Demek onu tanıyorsunuz.” Kapıya doğru boynunu uzattı: “Herhalde ön sırada oturuyordur;

onu göstersenize bana.” “İçerde değil,” dedi Mustafa İnan’ın tanıdığı. “Gelecek mi?” Orta yaşlı adam mahzunlaştı: “Gelemeyecek.” “Neden? Hasta mı?” “Dört yıl önce hastaydı, bu zamanlar.” Genç adamı kolundan tuttu: “Haydi içeri girelim.” Görevlilerden birine yaklaştı, kulağına bir şeyler söyledi. Adam toparlandı, “Buyrun hocam,” diyerek kalabalıkta onlara yer açtı.

Mustafa İnan ölümünden dört yıl sonra bilim hizmet ödülü alıyordu.

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Bilim Kurulu, 9 Ağustos gün ve 134 sayılı toplantısında Profesör Doktor Mustafa İnan’a

İstanbul Teknik Üniversitesi’nde 1944’lerde başlayıp, 1967’de vefatına kadar tatbiki mekanik dalındaki bilimsel çalışmaları, eşsiz hocalığı ve çok sayıda genç araştırmacı ve bilim adamı yetiştirmek suretiyle modern anlamda bir ekol kurmuş olmasını dikkate alarak

1971 YILI

HİZMET ÖDÜLÜ’

nün verilmesini kararlaştırmıştır.

‘Ödül’ün üstünde böyle yazıyordu. “Ekol kurmuş ne demek?” diye yavaşça sordu esmer delikanlı. “Anlatması uzun sürer. Gerçekten merak ediyorsan sonra konuşuruz.” Cumhurbaşkanı kürsüye yaklaştı bu sırada; merhum Mustafa Hoca’nın eşi Jale İnan’a ödülü verirken, “Bunu Mustafa İnan’ın kendisine vermek isterdim,” dedi; “size vermekte biraz olsun teselli buluyorum.”

“İşte Mustafa’yı da parlak bir törenle andık,” diyordu orta yaşlı profesör, törenden çıkarlarken. “Bir bakıma onun hayatında parlak dönüm noktaları çoktur; Mustafa İnan liseyi birincilikle bitirmişti. Mustafa İnan Teknik Üniversite’yi birincilikle ve daha önemlisi pekiyi derece ile bitirmişti. Bu

dereceye orada yirmi yılda bir kere filan rastlanır. Mustafa İnan İsviçre'deki doktorasını da parlak bir şekilde yapmıştı, Mustafa İnan Teknik Üniversite'de ilk doktorayı yaptırmıştı, Mustafa İnan dekan olmuştu, Mustafa İnan rektör olmuştu.”

Koridorda birlikte yürüyorlardı. “Şu listelere bir bakmayacak mısın?” dedi profesör. Sonra hemen, “Vazgeç şimdi istersen,” diye düzeltti durumu. “Törenin güzelliğini bozmayalım, değil mi?” Orta yaşlı adamın konuşmak, bir şeyler anlatmak istediği anlaşılıyordu: “Gençler dinlemesini pek sevmeyiz ama sen taşradan yeni geldin; bu yüzden büyük şehir geleneklerini benimsememişsindir henüz.”

“Bu kalabalığa bakıp da aldanma,” dedi profesör. Büyük kapıdan çıkıyorlardı; bir süre önce delikanlının karşısına dikilmiş olan görevli onları saygıyla selâmladı. Sen benim hemşerim filan değilsin, diye içinden gülümsedi genç adam; benim asıl hemşerim Mustafa İnan. “Her şeyin başlangıcı böyle parlak değildir,” dedi profesör. “Ben Mustafa İnan'ı birilerine anlatacak olsam bu törenle başlamazdım söze; ya da derdim ki: Salonda heyecan son haddine varmıştı, herkes olup bitenleri heyecanla izliyordu, Mustafa İnan parlak bir törenle anılıyordu.” Bahçede bir bankın üstüne oturdu, delikanlıyı da yanına oturttu. “Dinle bak,” dedi.

“Ama altmış yıl önce 24 Ağustos 1911 Cuma günü Adana'da seyyar posta memuru Hüseyin Avni Bey'in evinde böyle gösterişli bir durum yoktu. Belki heyecan daha büyüktü; çünkü Hüseyin Avni Bey'in karısı Rabia Hanım, bir oğlan çocuk dünyaya getirmişti. Hüseyin Bey'le Rabia Hanım sevinçlerini gizlemeye çalışıyorlardı ayrıca. Durumları elverişli de olsa, böyle parlak bir tören yapmaya hiç yanaşmazlardı; çünkü on üç yıllık evlilik hayatlarında doğan erkek çocuklar yaşamıyordu. Daha önce altı çocuğunu kaybeden Hüseyin Avni artık batıl itikatlardan medet umuyor-

du: Çocuk için hiçbir hazırlık yapılmamıştı doğumdan önce. Bu yüzden Mustafa İnan, komşuların hediyeleriyle kundaklandı, giydirildi. Lohusa yatağı da süslenmedi, geleneklere uygun hiçbir sevinç gösterisi yapılmadı yani. Ne olursa olsun bu erkek çocuk yaşamalıydı. Ve belki yaşamasının sevinci gizlenirse ölüm, durumu haber alıp gelemezdi. Ölümü kandırmak için bazı bazı oyunlar düzenlendi: Mustafa'nın kulağına, okula gidinceye kadar küpe taktılar, asker elbiselerinden bozma ve boynuna kadar düğmeli soluk ceketler giydirdiler. Rabia Hanım da lohusa yatağına sadece bir battaniye örttü, hem de siyah bir battaniye. Doğrusu geçim durumları da pek parlak değildi: kimse onların erkek çocukları öldüren kaderi kandırmak için böyle davrandıklarını ileri süremezdi.”

Jale İnan geçti önlerinden; bilim ödülünü kollarıyla sıkı sıkı sarmıştı. Profesör ayağa kalktı: “Nasılınız?” ve gene oturdu. “Yanındaki oğluydu,” dedi sonra genç adama, “Hüseyin.” Delikanlı arkalarından baktı: “Onu iyi şartlar altında yetiştirmiştir,” dedi. “Tabii,” diye hemen karşılık verdi gözlüklü profesör: “Hüseyin’in babası posta seyyarı değildi ki.” Bir süre düşündü: “Dur acele etme. Hüseyin de parlak şartlar altında doğmadı; babasından otuz dört yıl sonra dünyaya geldiği halde. Bununla birlikte, Mustafa İnan da eniştesinin teklifini kabul ederek müteahhit olsaydı, oğlunun doğduğu gece Haydarpaşa Numune Hastanesi’nden Erenköy’deki kayınpederinin evine kadar yürümek zorunda kalmazdı belki; ama üniversitenin kutsal kapısından başını dışarıya uzatıp da insanların nasıl para kazanmaya çalıştıklarını merak etmeye başladın mı bu işin sonu iyi olmaz.” “Hangi işin?” diye sordu delikanlı. Profesör güldü: “Bilim canım.”

Jale İnan oğluna baktı. Hüseyin hastanede başka çocuklarla karıştırılır diye ne kadar korkmuştuk. Ne yapalım oğ-

lum, özel kliniklerin yanına yaklaşmak mümkün değildi ki. Bu devlet hastanesiydi, tanıdık bir doktor da bulmuştuk. Korkmayın demişti doktor, çocuğunuz karışmaz. Hastane ucuzdu. Ucuz mu? Bana kalsa ertesı gün çıkardım; oysa Mustafa tutturmuştu: Birkaç gün daha yatıp dinlense olmaz mı? demişti doktora. Aman ne yapıyorsun Mustafa, evde de dinlenirim. Doktor çıkınca azarladı kocasını: Mustafa paramız yetmez biliyorsun, bugün çıkmalıyım. Başını önüne eğdi, param yok dedi. Nasıl olur? Canım birlikte hesaplamadık mı? Otuz lirayı bu iş için ayırmadık mı? Sabah ablam geldi, dişçiye götürmek gerekti onu. Dişçi tanıdıktı, elbette para almamıştı; ama ablasının çocukları da vardı yanlarında, önce öğle yemeği, sonra yol masrafları... Elbette ben verecektim paraları, erkek olduğum için. Sonunda hastane parasının altından girip üstünden çıkmışlardı. Üzölme demişti Mustafa; bugün cumartesi. Pazartesi günü birinden borç bulurum. Sen iki gün daha dinlen. Devlet hastanesi ne de olsa, ucuz. Pazartesi günü Doçent Doktor Mustafa İnan, Profesör Salih Murat Uzdilek'ten otuz beş lira borç alarak karısını hastaneden çıkardı.

“Belki de böyle yaşamanın kendine göre bir güzelliği vardır,” dedi profesör; “Belki de bir gün insana ödöl verirler bilime hizmet ettiği için.” Genç adama baktı: “Meselâ sana.” “Efendim?” diye kendine geldi delikanlı: “Ne verirler?” “Bilim hizmet ödölü.” Parmağını salladı: “Ama odana kapanıp kitaplara gömölmele olmaz sadece, eköl de kuracaksın.” “Sahi bu ‘eköl kurmuş’u anlatacaktınız bana.” Orta yaşlı adam oturduğu sıradan kalktı; bir süre konuşmadan yürüdöler. “Bilmem ki nasıl anlatsam. Meselâ ben şimdi sana bilim adamı olmanın yararlarını açıklamaya çalışırken, belki de küçük çapta bir ‘eköl’ kurmaya çalışıyorum, ne dersin?” “Nasıl?” dedi delikanlı, “Biraz daha anlatın.” “Çok sevinirim,” diyerek genç adamın koluna girdi pro-

fesör. “Bir yere gidip oturalım, olur mu?” Bir çekingenlik geldi esmer delikanlıya; bu şehirliğin göreneklerini bilmiyorum, sizi sonra rahatsız ederim bir gün, demeliyim herhalde. “Korkma,” dedi profesör, “Rahatsız olmam, paralar da benden.” “Onu demek istemedim de...” Profesör güldü: “Bir de demek isteyecek miydin? Bunu ben teklif ettim; yani seni rahatsız etmek, yani bilime karşı bir ilgi uyandırmak istiyorum sende. Bunu becerebilirim hemen bir ödöl vereceğim kendime.”

Önce pastalarını yediler, çaylarını içtiler. “Mesele mühim,” dedi profesör, “Seni hemen tedirgin etmemeliyim. Mustafa da olsaydı böyle yapardı; ama benim yaptığım gibi durumunu belli etmezdi açıkça.” “Benimle eğlenmiyorsunuz ya?” Profesör kaşlarını çatı: “Bundan daha ciddi bir iş olur mu? Yeter ki sen benim sözlerimi ciddiye al; çünkü her şeyi hemen öğrenemezsin. Bilimle ilgileneceksen bunu bilime yakışır bir biçimde yapmalıyız. İnsanların yaşantılarında dedikodunun ötesinde bir şeyler bulmaya çalışmalıyız, değil mi?” “Evet,” dedi genç adam. “Öyleyse dinle:”

“Mustafa İnan doktorasını yaparak İsviçre’den döndüğü zaman Yüksek Mühendis Mektebi’nde Teknik Mekanik ve Mukavemet muallim muavinliğine tayin edilmişti. Aynı yıl, yani 1944’te Yüksek Mühendis Mektebi’nin İstanbul Teknik Üniversitesi olması üzerine doçentliğe getirildi. Aslında Mustafa İnan’ın doçentliği, bir bakıma çok eskiydi: Daha öğrencilik yıllarında, üçüncü sınıfta olduğu sırada Mustafa’yı çok seven matematik profesörü Kerim Erim, onu ‘doçentim’ diye tanıtıyordu öğretmen arkadaşlarına. Sonunda Mustafa İnan gerçek doçent oldu; ama şartları görünüşte pek değişmedi: asistanlarıyla birlikte oturduğu küçük ‘Mekanik Odası’nda çalışmaya başladı. Oysa İsviçre’de doktora yaparken şartlar ne kadar başkaydı. Zürih Teknik Üniversitesi’nin geniş laboratuvarlarında yıllarca deney yap-

rak geliştirmişti doktorasını. Burada laboratuvar filan yoktu, herkese bir oda bile yoktu. Adı değişmişti, ama mühendis mektebiydi henüz burası. Oysa Mustafa İnan yeni bir hava getirmek istiyordu: mektebin Teknik niversite olmasını istiyordu, kürsüler kurulsun, araştırmalar yapılsın istiyordu. Öğretim yeleri de araştırma içine alışmalıydı. O zamanlar Mustafa belki ‘ekol’n ne olduğunu pek iyi bilmiyordu; ama belki de ilk ‘ekol’n küçük mekanik odasında asistanlarıyla birlikte kurdu, Bekir Tekinalp ve İlhan Kayan’a araştırma yapmanın önemini aşıladı. Bir yandan da üniversitede ilk seminerleri düzenlemeye başladı. Ve niversitede ilk doktora yaptıran hoca oldu sonra. Hayatının sonuna kadar büyük bir titizlikle yürüttüğü Uygulamalı Mekanik seminerlerinde yalnız öğrencilere, asistanlara değil, hocalara bile bir şeyler öğretti.”

“Sonra?” diye sordu geç adam. “Sonrası yok,” dedi profesör. “Hepsi bu kadar. İşte bütün Mustafa İnan’ı ğrendin.” “Olur mu ama...” diye heyecanla itiraz etti delikanlı. Profesör güldü: “Ne bekliyordun yani? Yarım saatte koca Mustafa İnan’ı öğrenmek mi istiyordun? Bu uzun bir iştir, belki de seni ilgilendirmez.” “Olsun, siz gene anlatın biraz daha.”

“Bu yıllarda, yani Teknik niversite’nin ilk yıllarında, hocalar genellikle öğle yemeğinden sonra Mustafa İnan’ın kk odasında toplanırlar ve mühendislik problemlerini tartışırlardı. Birçok doktora ve araştırma konusu bu konuşmaların sonunda ortaya çıktı. nl matematikçi Cahit Arf da bu toplantılarda bulunurdu. Mustafa’nın en çok anlaştığı insandı bu matematikçi. Sanıyorum Mustafa İnan da matematikçi olmayı istemişti bir zamanlar. Bu yüzden olacak, mekanikte matematiğin önemi üzerinde dururdu. Bir gün Cahit Arf, ‘Bana bir mühendislik problemi ver,’ dedi Mustafa İnan’a; ‘Ama içinde matematik bulunsun,’ Mustafa, doktorasını yaparken incelediği bir konuyu anlattı Cahit Arf’a. ‘Ben de so-

nunda birtakım eğriler buldum,' diye anlatmıştı bana Cahit Arf. 'Mustafa çok heyecanlandı ve hemen eğrileri asistanlarına çizdirdi. Kendisinin İsviçre'de deneyle bulduğu eğrilerle aynı çıkınca da çok sevindi.'"

Profesör durdu. "Ne oldu?" dedi genç adam. "Mustafa'yı düşündüm de; onun konuları nasıl ilgi çekici bir biçimde sunduğu aklıma geldi. Şimdi bu anlattıklarımı dinleseydi hiç beğenmezdi herhalde. 'Dur bakalım,' derdi, 'Bir de benden dinleyin hikâyeyi,' Nitekim sözünü ettiğim bu mühendislik problemini nasıl çözdüğünü Cahit Arf da Mustafa'nın yürüttüğü seminerlerde açıklamaya çalıştığı halde kimse- nin pek bir şey anlamadığını fark etmiş Mustafa İnan, 'Benim konuşmam onların anlayacağı biçimde değildi,' diye anlatır bu hikâyeyi Cahit Arf, 'Mustafa kalktı ve onların kavrayacağı şekilde açıkladı bizim eğrileri.' Seminerlerin çoğunda durum böyledi. Genellikle asistanlar hazırlardı konuları; sonunda Mustafa İnan kalkar sorular yöneltirdi, bazı yerleri anlamamış gibi yaparak sorduğu soruları gene kendi cevaplandırır ve konuyu toparlardı. Semineri hazırlayan asistan bile işte bu sırada öğrenirdi konuyu.

"Mustafa'nın eski öğrencilerinden Profesör Günay Özmen de bu seminerlerde çok şey öğrendiğini söylerken, 'Sonunda Mustafa Hoca da bir seminerin gerçekten öğrencisi oldu,' diye anlatırdı: 1960'larda elektronik hesap makinaları ülkede yeni yeni duyuluyordu; bu konunun önemini bizim üniversitede ilk kavrayan Mustafa Hoca olmuştu. 1962 yılında sayısal hesap metodlarıyla ilgili bir seminer düzenleyerek konunun esaslarını bize anlattı. Sonra o günlerde Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde çalışan eski öğrencileri (Şenol Utku ve Canap Oran) elektronik hesap makinalarıyla ilgili pratik bilgileri öğretmek üzere İstanbul'a gelerek konferanslar verdikleri zaman, eski öğrencilerinin en heyecanlı öğrencisi gene Mustafa Hoca idi. Üniversitenin soğuk bir salonunda ve-

riliyordu bu konferanslar. Profesör Doktor Mustafa İnan, siyah paltosunu giymiş olarak ön sırada, bu yeni konuyu eski öğrencilerinden öğreniyordu. Bir kürsü arkadaşının dediği gibi, elektronik hesap makinasının üniversiteye girmesine ‘çocuk gibi’ seviniyordu.

“İşte bu heyecanı ve sevinci anlatabilirim,” dedi profesör, “Mustafa İnan’ı sana biraz olsun tanıtmış sayarım kendimi. Asistanları verdiği bir problemi çözdükleri zaman onlardan çok sevinirdi Mustafa. ‘Aman,’ derdi ‘bu konuda hemen bir seminer hazırlayın.’ Öğrencilerinin ilerde kendisini geçeceğinden korkmazdı Mustafa. Bazı hocalar bu endişeyle yaşarlar. İşte belki de bu yüzden en yetenekli öğrencileri Mustafa İnan’ın çevresinde toplandı ve onun tatbiki mekanik dalında bir ‘ekol’ kurmasına yol açtılar.” Genç adamın yüzüne baktı profesör. “Efendim?” dedi delikanlı. “Yüzünde heyecan izleri belirdi mi diye bakıyorum.” “Biraz heyecanlandım doğrusu, belki de törenin etkisidir.” “Öyleyse bu fırsatı kaçırmayalım. İnsanlarımız, bazı madenler gibi çabuk ısınır ve çabuk soğurlar. Bende Mustafa ile ilgili bazı belgeler var. İstersen meseleyi en baştan ele alalım.” “İsterim,” dedi genç adam.